

HOMOEOPARTNERSKA KNJIGA

(Boris Beck/Igor Rajki: *Ne bih o tome*. HDP, Naklada Jesenski i Turk. Zagreb, 2008. Str. 251)

Marina Protrka

(Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

Roman *Ne bih o tome* koji potpisuju autori Boris Beck i Igor Rajki podijeljen je na dva recipročna i međusobno u stanovitoj mjeri podudarna poglavlja. Prvi dio je *Remiks poligrafija* u kojem se prepoznaje Rajkijev rukopis i čiji je i glavni lik upravo Igor Rajki, a drugi, *Dan oprosta*, u kojem ga Beck slijedi, odmiče se i nanovo ispisuje zajedničke teme. Oba pisca na sebi svojstven način tretiraju suvremenu književnost, kulturu, politiku i ekonomiju – sve oblike tzv. stvarnosti, ali tako da, implicitno i eksplicitno odbijaju klišeje tzv. stvarnosne proze. Dvadesetak poglavlja jednog i drugog dijela romana razdijeljena su slikama kromosoma koji, parno posloženi, na koncu pokazuju gensku strukturu muškarca. Tako je pisanje/čitanje romana paralelno sa stvaranjem čovjeka, i to muškarca, i to pomalo neobično: s udvojenim spolnim kromosomima. Taj njihov Frankensteinov brat, koji bi u stvarnosti patio od brojnih degenerativnih poteškoća, svijet zamišljene republike Cromosomije gleda dvostrukim očima. S jedne strane prati Rajkijevo tumaranje gradom i njegove ontološke, semantičko-lingvističke, teološke i erotske opsesije, a s druge, načine na koje Beck – otac, suprug, pisac i geodet – nastoji preživjeti u društvu u kojem sve burze definitivno krahiraju. Pred njima je, u jednom i drugom dijelu knjige, sveopća mobilizacija društva koje svoj spas hita potražiti u javnom i općem Uznesenju Sabora.

Ova već manifestno (i duplicirano) “muška knjiga” p/ostaje muška, barem kad je o Rajkijevu pisanju riječ. Njegovo je gusto, žanrovski izmiksano i semantički slojevito pisanje zasićeno erotiziranim opisima koje se nalaze na mnogim neočekivanim mjestima. Njima Rajki ne samo da izvrđava zakone žanra, već i upućuje kosi pogled uvriježenim načinima pisanja i čitanja književnosti. Time opetovano u žarište interesa postavlja vlastitu spisateljsku praksu i njezinu recepciju, bacajući beskonačnim pripovjedačkim *de-tourima*, jezičnim bravurama i autoreferencijalnim iskazima čitateljima klipove pod noge. Takvo čitateljsko proklizavanje, nimalo ugodno i vrlo mukotržno, ostavlja stanovit osjećaj vlastitog suviška u tekstu koji se na čitateljima nikad dostiziv način u dovoljnoj mjeri sam sebi interpretira. Zbog toga nije neobično da se kriminalistički zaplet drugog dijela knjige vrti oko pitanja je li za niz ubojstava, redom Rajkijevih čitatelja, odgovoran sam Rajki ili je on sljedeća žrtva.

Ukoliko se prihvati njegov specifičan humor i pisanje koje užitek putovanja vidi isključivo u putovanju samom, Rajkijevo opstruiranje linearnog pripovijedanja i usmjerenog čitanja moglo bi se čitati i kao izvrsno zabavno štivo kojemu doista ne fali ni lucidnosti ni originalnosti. Njegov tekst obiluje grafički izdvojenim citatima, parolama, skraćenicama čija značenja pasionirano izvrcē umetnutim pjesmama, dijalozima, esejima, traktatima i predavanjima (održanim, primjerice, u wc-školjku). Iako se Rajkijeve *putešestvije*, kao i njegovo erotiziranje zbilje čine dijelom jedne zamislive dokoličarske svakodnevice (šetnje gradom, susreti s poznanicima, susjedima, ljubavnicama, odlasci, često uzaludni, do literarno *navudrenog* Banka Matka), oni se mogu čitati i kao metatekstualni komentar. Njegova stvarnost kroz te kolažirane, manirističke postupke, transcendira vlastitu protežnost. To pokazuje, primjerice, i kroz spajanje zemaljskog i biblijskog (nevremenitog) vremena u redovitim pogledima koje pripovjedač baca na digitalni sat. Kad se na njemu očitava, npr. 2:07, saznajemo da je to “hotimični ekvivalent u Knjizi postanka za: ‘Bog napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša.’” I tako redom – starozavjetni imaginarij postaje intertekstom suvremenog urbanog dokoličara.

Remiks poligrafija već naslovom upućuje na svoju slojevitost kao i na ontološka i etička pitanja koja postavlja: odnosa istine i laži, izmišljotine i fikcije, stvarnosti i stvarnosnoga. No, u tom prvom kao i u drugom dijelu knjige, postaje jasno da je zajedničko odmicanje od “stvarnosnoga” u najvećoj mjeri njime determinirano – stvarnost i “stvarnosna književnost” ne prestaju biti glavnom narativnom referencom.

To, dakle, vrijedi i za Beckov *Dan oprosta* koji, narativno znatno pitkiji, jednako upućuje na niz književnih, kulturnih, političkih, religijskih i ekonomskih odrednica. Uporišne točke njegova kriminalistički napetog dijela su junakova glavna poslodavka, generalica Zagorka, velečasni Pomoćni Sudac, Rajki otac i sin, Baščanska ploča, suradnik Motka i HAZU/JAZU dihotomija. Glavni lik, glavom i bradom Boris Beck, rezigniran, bez novaca i slave, pred ekonomskom propašću, opterećen brigom o obitelji, prihvaća ponudu generalice Zagorka da sudjeluje u izradi katastra hrvatskih književnih nekretnina. Za suradnika mu je dodijeljen Motka, prevarant Pavlinović iz Brešanovih *Ptica nebeskih*, da s njim zajedno, mjeri i iscertava hrvatski književni teritorij – literatorij. Zadatak im je da pažljivim čitanjem hrvatskih pisaca pronalaze i iscertaju “stvarne” lokalitete koji su igdje opisani. Put ih najprije nosi na Novakov, Ferićev, pa i Barakovićev Rab, gdje susreću ostarjelog Profesora i njegovu Dragu koji su, konačno, otpratili Madonu na onaj svijet. U Senju odlaze u Valpurginu birtiju u kojoj se uobičajeno reska zadjevica pretvori u obračun šakama. Intertekst kanonskih hrvatskih pisaca ovdje se preklapa s uvjerljivim i toplim, ponegdje i gorko duhovitim slikama iz Beckove obitelji: odnosa s Martinom i njihovo troje djece (četvrtim na putu). Pri kraju knjige Beck se iz književnog geodeta pretvara u psa tragača koji svojim vjernim njuhom prepoznaje pisce već prema njihovu mirisu: miris lijekova, pelena za treću životnu dob, jeftinog sapuna i nabreklih prostata akademika Aprila Travnja, miris suvremene hrvatske književnosti – baruta, zadimljene birtije, novinske rotacije, politike i hamburgera – debelog kolumnista Kolovoza Augusta, intenzivni orijentalni opojni miris kremasto-slatkih nota, obogaćen bijelim božurima Maja Svibnja, miris tamjana, krede i gradskog plina, isparavanja, tumora i testa na HIV Prosinca Decembra, miris spletki Februarke Veljače, Sovjetskog Saveza i Kongresa jugoslovenskih pisaca Marte Ožujak, bergamotkina ulja i đurđica Julije Srpanj, amonijak javnog zahoda, miris sperme, menstrualne krvi i masnica Junije Srpanj, “pa svi ostali mirisi *cracka*, kazališnih daski, sandalovine, mošusa, hrasta, prepečenca, vanilije, janjetine, kiseline i svilenkastih tanina, a na kraju miris semantičkog konkretizma, poezija Rujna Septembra, Listopada Oktobra i Studenog Novembra, strukturalistički miris sterilnih bolničkih i zatvorskih hodnika, a na kraju sasvim iznenada...” nešto transcendentalno – priča Igora Rajkija.

Oštri njuh policijskog psa Becka dovodi Rajkija oca-inspektora sve bliže rješenju niza počinjenih ubojstava za koje je prvi osumnjičen upravo njegov nestali sin, pisac transcendentalne proze. Beckov nos na koncu ga, u

Rajkijevu društvu, vodi na Farmu pisaca sred koje teče blatnjavi potok Main stream. Kanalizacija ih kao spas od utapanja u kaljuži u kojoj se valjaju pisci dovodi u samo središte grada, pred Banku u kojoj je započeo Dan oprosta svih dugova, dok na Gornjem gradu traje Uznesenje Sabora koji, na koncu, omotan oblacima, leti prema Bizantu.

U cjelini gledano, zajednička knjiga Igora Rajkija i Borisa Becka *Ne bih o tome* predstavlja novinu i vrijedan iskorak u odnosu na postojeću književnu produkciju. Oba su autora u osmišljenom i očito pomno isplaniranom zajedničkom projektu ostala prepoznatljiva u duetu koji bi možda ranije bio nezamisliv. Rajki je i ovdje okretan u svojim jezičnim bravurama koje bi se zapravo mogle čitati i kao metatekstualna parabola pisanja, jezika, stvaranja, značenja ili književnosti. Beck je, s druge strane, jače iskliznuo prema satiri društva, njegovih moralnih vrijednosti, nosivih političkih i kulturnih mitova. Ostvarili su zajednički projekt velike snage, lucidnosti i kreativnosti koja, u konačnici, boluje od prevelikog resantimana u odnosu prema omraženoj stvarnosti i pretrpanosti referencama, postupcima i značenjima. Može se to tumačiti i Rajkiju omiljenom usporedbom s homeopatskim načelom po kojem se slično liječi sličnim (*similia similibus curentur*) ili onom starom izrekom *Quod nocet, saepe docet* čime se ponovno vraćamo na stvarnost kao temeljnu, iako zanijekanu, referencu ovog teksta.